

Archeologisch onderzoek Dwingelderveld

Inventariserend veldonderzoek

GRONTMIJ ARCHEOLOGISCHE RAPPORTEN 580

Archeologisch onderzoek Dwingelderveld

Inventariserend veldonderzoek

GRONTMIJ ARCHEOLOGISCHE RAPPORTEN 580

Definitief

ISSN 1573-5710

DLG Groningen
dhr. H. Tingen

Grontmij Nederland bv
Assen, 18 maart 2008

Verantwoording

Titel : Archeologisch onderzoek Dwingelderveld
Subtitel : Inventariserend veldonderzoek
GRONTMIJ ARCHEOLOGISCHE RAPPORTEN 580
Projectnummer : 208886
Referentienummer : 208886
Revisie : 1
Datum : 18 maart 2008

Auteur(s) : mevr. drs. N. Lubbers
E-mail adres : natasja.lubbers@grontmij.nl
Gecontroleerd door : chr. dr. J. J. Hekman
Paraaf gecontroleerd :
Goedgekeurd door : chr. ing. J. Knol
Paraaf goedgekeurd :
Contact : Stationsplein 12
9401 LB Assen
Postbus 29
9400 AA Assen
T +31 592 33 88 99
F +31 592 33 06 67
oord@grontmij.nl
www.grontmij.nl

Administratieve gegevens

Datum opdracht	:	december 2007
Datum concept	:	22 februari 2008
Datum definitief	:	18 maart 2008
Opdrachtgever	:	Dienst Landelijk Gebied
Uitvoerder	:	Grontmij Nederland bv mevr. drs. N. Lubbers
Bevoegd gezag	:	Gemeente Westerveld
Contactpersoon	:	dhr. dr. W.A.B. van der Sanden (provinciaal archeoloog)
Locatie	:	gemeente : Westerveld plaats : Lhee toponiem : Dwingelderveld RD-coördinaten : N 224.589/536.872 O 226.011/536.045 Z 224.147/535.123 W 223.596/536.148 kaartblad 17 C afm. plangebied 235 ha
AMK	:	monumentnr. : -
Archis 2	:	CIS-code : 25834

Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	5
1.1	Situatie	5
1.2	Aanleiding	5
1.3	Doel en werkwijze	5
1.4	Fasering veldonderzoek.....	5
2	Samenvatting bureauonderzoek.....	6
2.1	Geologie, geomorfologie en bodem.....	6
2.2	Archeologie	6
2.3	Bewoningsgeschiedenis	9
2.4	Archeologische verwachting	9
2.5	Geadviseerd vervolgonderzoek	10
2.6	Plan van Aanpak.....	10
3	Resultaten booronderzoek.....	11
3.1	Werkwijze.....	11
3.2	Bodemopbouw	11
4	Evaluatie	14
4.1	Conclusies.....	14
4.2	Aanbevelingen	15

Bijlage 1: Locatie plangebied

Bijlage 2: Uitsnede Actueel Hoogtebestand Nederland

Bijlage 3: Locatie boringen Fase 1

Bijlage 4: Locatie Boringen Fase 2

Bijlage 5: Overzicht van aangetroffen podzolprofielen in relatie met het AHN

Bijlage 6: Boorprofielen

1 Inleiding

1.1 Situatie

In opdracht van Dienst Landelijk Gebied heeft Grontmij Nederland bv een archeologisch Inventariserend Veldonderzoek (IVO) uitgevoerd voor de locatie Dwingelderveld (gemeente Westerveld, provincie Drenthe). Het totale plangebied is circa 235 hectare groot en bestaat uit landbouwgronden ten noordoosten van de Dwingeloosche Heide. De weg Achter 't Zaand doorsnijdt het plangebied. Het terrein ligt gemiddeld 12 m boven NAP. Voor de exacte ligging van het gebied wordt verwezen naar Bijlage 1.

Het onderzoek is uitgevoerd conform het door de bevoegde overheid goedgekeurde Plan van Aanpak d.d. 14 november 2007¹ en conform de richtlijnen van het handboek Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA versie 3.1) uitgevoerd. Grontmij is door het College voor de Archeologische Kwaliteit (CvAK, thans CCvD | Archeologie) toegelaten voor het uitvoeren van alle soorten archeologisch onderzoek volgens de KNA.

1.2 Aanleiding

De aanleiding voor het onderzoek wordt gevormd door de plannen tot ontgronding van het gebied ten behoeve van natuurontwikkeling. De daarmee gepaard gaande bodemingrepen, dat is het afplaggen van de bovengrond, zullen de bodem en eventueel aanwezige archeologische resten daarin (deels) verstoren of vernietigen.

1.3 Doel en werkwijze

Doel van het inventariserend veldonderzoek is het in kaart brengen van de opbouw en de kwaliteit van het bodemprofiel en het opsporen en in kaart brengen van eventueel aanwezige archeologische resten. Aan de hand van de resultaten van het veldonderzoek wordt een nader advies gegeven met betrekking tot de noodzaak van eventueel archeologisch vervolgonderzoek en, indien dit het geval is, uit welke stappen dit zou moeten bestaan.

1.4 Fasering veldonderzoek

Het veldonderzoek is in twee fasen uitgevoerd. In Fase 1 van het onderzoek is het gebied middels 11 transecten, verspreid over het plangebied, onderzocht. Tevens zijn in deze fase twee mogelijke pingoruïnes onderzocht en is een deelgebied onderzocht waar mogelijk resten van een Celtic Field aanwezig kunnen zijn.

Fase 2 van het onderzoek heeft bestaan uit een karterend booronderzoek. Tijdens dit booronderzoek zijn, in de zones waar tijdens fase 1 een (deels) intact podzolprofiel is aangetroffen, aanvullende boringen gezet.

In dit rapport worden de resultaten van beide fasen van het veldwerk gerapporteerd.

¹ Lubbers, N.& J.J. Hekman, 2007. Plan van Aanpak booronderzoek inrichtingsplan Dwingelderveld - versie 4. Grontmij Nederland bv, Assen.

2 Samenvatting bureauonderzoek

Er is in een eerder stadium een bureauonderzoek uitgevoerd voor het plangebied.² De resultaten hiervan worden in de volgende paragrafen beknopt weergegeven en vormen samen met het Plan van Aanpak het uitgangspunt voor het veldonderzoek.

2.1 Geologie, geomorfologie en bodem

Geologie:

De afzettingen die in het plangebied voorkomen en de huidige vorm van het landschap bepalen, dateren uit het Pleistoceen. In de voorlaatste ijstijd werd door het landijs grondmorene afgezet, die gerekend wordt tot het Laagpakket van Gieten binnen de Formatie van Drente. Deze formatie komt in het centrale deel van het plangebied aan de oppervlakte voor. De grondmorene wordt aangeduid als *keileem* en bestaat uit leem en lemig zand met grind en stenen.

Gedurende de laatste IJstijd, het Weichselien, heerste er in Nederland een toendraklimaat. Er was weinig tot geen begroeiing waardoor de wind het zand kon verplaatsen. Het opgestoven materiaal werd op een andere locatie weer afgezet. Deze afzettingen worden aangeduid als *dekzand* en worden gerekend tot het Laagpakket van Wierden binnen de Formatie van Bostel. Deze afzettingen komen in het overige deel van het plangebied aan de oppervlakte voor. Het pakket dekzand is dunner dan 2 m en afgezet op de keileem. In het oosten van het plangebied komt een pakket dekzand voor dikker dan 2 m. Het dekzand bestaat veelal uit matig fijn zand. Vanaf het Laat-Pleistoceen ontstonden gunstige condities voor veengroei in een koel en vochtig klimaat. Lager gelegen delen raakten opgevuld met een veenpakket, dat gerekend wordt tot het Laagpakket van Tilligte binnen de Formatie van Bostel. In het noorden van het plangebied is een zone met uitwaaiingskommen te vinden, waarin veen tot ontwikkeling is gekomen.

Geomorfologie:

In het plangebied komt voornamelijk keileem voor, al dan niet met welvingen en bedekt met dekzand. Deze delen zijn relatief hooggelegen (eenheid 3L2^a). Van noordwest naar zuidoost en van noordoost naar zuidwest zijn dalvormige laagtes zonder veen te vinden (eenheid 2R2). In het noorden is een verhoging in de vorm van een kleine dekzandrug al dan niet bedekt met een oud landbouwdek (eenheid 3K14) aanwezig. Deze ruggen waren goed ontwaterd en vormden zo hogere en drogere delen binnen het landschap. Ten oosten van de dekzandrug bevinden zich twee moerassige laagtes zonder randwal (inclusief uitblazingsbekken; eenheid 3N4). Het betreft mogelijk twee pingoruïnes.

Bodem:

Op de Bodemkaart (Bodemkaart van Nederland 1:50.000, blad 17 West Emmen) is te zien dat binnen het plangebied twee typen veldpodzolgronden (eenheden Hn21 en Hn23) en twee typen moerige podzolgronden (eenheden vWp en zWp) voorkomen. In het gehele gebied is keileem aanwezig beginnend tussen 40 en 120 cm en tenminste 20 cm dik.

2.2 Archeologie

ARCHIS II:

Er zijn uit het plangebied geen vondsten of waarnemingen bekend. Buiten het plangebied zijn binnen een straal van 1 km verschillende vondsten gemeld (zie Tabel 2.1). De vondsten date-

² Soetens, L., I. Hesseling & M. Osinga, 2006. Archeologisch onderzoek Inrichtingsplan Dwingelderveld; bureauonderzoek; Grontmij Archeologische Rapporten 313. Grontmij Nederland bv, Assen.

ren uit het Paleolithicum tot en met de Bronstijd (zie Tabel 2.2). Het gaat hierbij om bewerkt vuursteen, grafheuvels, een urn en een slijpsteen.

Tabel 2.1 *Overzicht van waarnemingen uit de omgeving van het plangebied*

Waarnemingsnummer	Datering	Aard
12173	-	Grafheuvel
12174	-	Grafheuvel
300062	-	Slijpsteen
300326	Laat Neolithicum-Vroege Bronstijd	Grafheuvel
300329	Neolithicum	Aardewerk/vuursteen
300328	Mesolithicum	Vuursteen (bewerkt)
300064	Neolithicum	Vuursteen (bewerkt)
300069	Late Bronstijd	Urn met crematieresten
300088	Mesolithicum-Neolithicum	Vuursteen (bewerkt)
300331	Mesolithicum	Vuursteen (bewerkt)
300332	Paleolithicum	Vuursteen (bewerkt)
300333	Mesolithicum	Vuursteen (bewerkt)
300162	Mesolithicum	Vuursteen (bewerkt)
239051	Bronstijd	Grafheuvel
239052	Bronstijd	Grafheuvel

Tabel 2.2 *Overzicht van archeologische perioden³*

Periode	Tijd
Laat-Paleolithicum (Oude Steentijd)	tot 9.000 v.Chr.
Mesolithicum (Midden Steentijd)	9.000 v.Chr. - 4.900 v.Chr.
Neolithicum (Nieuwe Steentijd)	5.325 v.Chr. - 1.900 v.Chr.
Bronstijd	1.900 v.Chr. - 800 v.Chr.
IJzertijd	800 v.Chr. - 12 v.Chr.
Romeinse Tijd	12 v.Chr. - 450 n.Chr.
Vroege Middeleeuwen	450 - 1050 n.Chr.
Late Middeleeuwen	1050 - 1500 n.Chr.
Nieuwe Tijd	1500 - heden

AMK:

Binnen het plangebied zijn geen terreinen aanwezig waaraan een archeologische waarde is toegekend. Op minder dan 400 m afstand van het plangebied verwijderd bevinden zich wel enkele archeologische monumenten. Ten noordwesten ligt een cluster van vijf grafheuvels, daterend uit het Neolithicum tot en met de Bronstijd. Ten noorden van het plangebied ligt een grafheuvel uit de periode Neolithicum tot en met IJzertijd en ten westen één uit de periode Neolithicum tot en met Bronstijd. Ten zuidoosten ligt een terrein van archeologische betekenis. Het gaat hierbij om sporen van een nederzetting uit het Neolithicum.

³ Voor de dateringen is gebruik gemaakt van:

Lanting, J.N. & J. van der Plicht, 1996. De C14-chronologie van de Nederlandse Pre- en Protohistorie, I: Laat-Paleolithicum. In: *Palaeohistoria* 37/38 (1995-1996), pp. 71-125.
 Lanting, J.N. & J. van der Plicht, 2000. De C14-chronologie van de Nederlandse Pre- en Protohistorie, II: Mesolithicum. In: *Palaeohistoria* 39/40 (1997-1998), pp. 99-164.
 Lanting, J.N. & J. van der Plicht, 2002. De C14-chronologie van de Nederlandse Pre- en Protohistorie, III: Neolithicum. In: *Palaeohistoria* 41/42 (1999-2000), pp. 99-164.

IKAW:

Binnen het plangebied komen drie gradaties van trefkansen voor, een hoge, een middelhoge en een lage trefkans. Aan de veldpodzolgronden op keileem die in het merendeel van het plangebied voorkomen wordt een middelhoge verwachting toegekend. Aan de natte moerige podzolgronden wordt een lage trefkans toegekend. Aan de veldpodzolgrond in het noorden wordt een hoge trefkans toegekend en in het westen een middelhoge.

KICH:

De kaart geeft aan dat er historische landschapselementen aanwezig zijn. Het westelijk deel behoort tot de onontgonnen gronden, zogenaamde woeste gronden. Het overige deel van het plangebied behoort tot het Drentse zandgebied (archeoregio 1).

Luchtfoto's:

Er zijn geen archeologische elementen als Celtic Fields te zien in het plangebied.

AHN:

Op de kaart is te zien dat het noordoosten van het terrein relatief hoger gelegen is dan de rest van het plangebied (zie Bijlage 2; geel en rood gekleurd gebied). In het westen en oosten zijn eveneens hoger gelegen delen aan te wijzen. In het zuiden worden de hoger gelegen delen doorsneden door laagten; deze zijn in blauw weergegeven. De laagten komen voor een groot deel overeen met de dalvormige laagten op de geomorfologische kaart. Op de kaart zijn de huidige sloten goed te herkennen aan een lange aaneenschakeling van relatief laaggelegen delen.

De aanwezigheid van verschillende min of meer ronde laagtes die verspreid in het plangebied voorkomen duiden op de meertjes die zich daar bevinden of op natte verlagingen. Mogelijk zijn dit (gedempte) pingoruïnes. Een eventuele randwal is met deze resolutie niet herkenbaar. Gedempte wateren blijven vrijwel altijd herkenbaar omdat ze lager liggen dan het omliggende terrein en een vochtige locatie blijven.

Recentelijk is in het gebied ten westen van het plangebied op een AHN-kaart een Celtic Field ontdekt. Mogelijk strekt dit Celtic Field zich uit tot in het plangebied.

Amateur-archeologen en historische verenigingen:

Zowel bij de Drents Prehistorische Vereniging als bij de Stichting Dwingels Eigen waren er geen relevante gegevens bekend over het plangebied. Voor zover bekend zijn er door amateur-archeologen geen vondsten gedaan in het plangebied.

Leidingeninformatie en bodemversturende ingrepen:

In het plangebied zijn verschillende leidingen aangelegd.⁴ Deze leidingen liggen voor het merendeel in het talud van de wegen. De bodem rond de wegen is verstoord door hun aanleg en de aanleg van de leidingen heeft dan ook geen ernstige aanvullende bodemverstoring tot gevolg gehad. Voor zover bekend hebben er geen ontgrondingen en saneringen binnen het plangebied plaatsgevonden.⁵

Booronderzoek Geo-Informatie buro Geo Plus bv:

In opdracht van de Vereniging Natuurmonumenten is in een eerder stadium reeds een booronderzoek uitgevoerd door Geo-Informatie buro Geo Plus bv om de bodemopbouw in kaart te brengen. Hierbij zijn 320 boringen uitgevoerd. Tijdens het onderzoek zijn boringen uitgevoerd tot een diepte van 0,60 m en 1,20 m. Er werd tot 1,20 m diepte geboord daar waar de voormalige slenk vermoedelijk lag. In het omringende gebied werd geboord tot 0,60 m. Uit de boorprofielen blijkt dat in het plangebied een podzolgrond aanwezig is bestaande uit zand en leem, ook daar waar de voormalige slenk aanwezig was. In het opgeboorde materiaal komen vooral roestsporen en grindsteentjes voor.

⁴ Klikmeldingsnummers 06G093263 en 06G093266

⁵ Informatie verkregen via gemeente, provincie en DLG

2.3 Bewoningsgeschiedenis

In het verleden was de mens veel sterker afhankelijk van de mogelijkheden die het landschap bood voor het ontplooiën van haar (economische) activiteiten dan tegenwoordig. Men was minder in staat het landschap aan te passen aan haar wensen. De keuze van mensen om zich op een bepaalde locatie te vestigen was afhankelijk van de lokale landschappelijke omstandigheden. De factoren die bij deze keuze een rol hebben gespeeld noemen we locatiefactoren. Hierbij moet worden gedacht aan hoge droge delen van het landschap voor bewoning, vruchtbare gronden voor de akkerbouw, de beschikbaarheid van zoet water, bouwmaterialen en natuurlijke voedselbronnen.

In de periode 1830-1855 is vrijwel het hele plangebied in gebruik als akkerland. Het meest noordoostelijk deel was in gebruik als grasland. Er is sprake van een opstreekende verkaveling waarbij bebouwing in het gebied hoofdzakelijk is geconcentreerd langs de westgrens van het plangebied. Verspreid in het plangebied bevinden zich enkele boerderijen.

2.4 Archeologische verwachting

Uit het Paleolithicum en Mesolithicum kunnen houtskool, haardkuilen, verbrand bot en bewerkt vuursteen worden aangetroffen. De kans op het aantreffen van resten uit deze oude periodes is klein.

Restanten uit het Neolithicum en Bronstijd kunnen bestaan uit bewerkt vuursteen, aardewerk, houtskool en restanten van grafheuvels. De kans op het aantreffen van resten uit deze periode is klein.

Binnen het plangebied kan uit de IJzertijd een restant van een Celtic Field aanwezig zijn. Wellicht zijn ook sporen van bewoning aanwezig. De archeologische resten bestaan uit aardewerk, houtskool en grondsporen. De kans op het aantreffen van resten uit de IJzertijd is middelhoog. Uit de Romeinse Tijd en de Middeleeuwen is de kans op het aantreffen van bewoningssporen in de vorm van aardewerk, grondsporen en houtskool middelhoog tot hoog, voor de periode daarna is de kans hoog.

Gebieden met een middelhoge archeologische waarde

Via het AHN werd duidelijk dat een deel van het terrein een aantoonbaar lagere ligging heeft. Daartoe behoren de moerige podzolgronden in dalvormige laagtes. De lager gelegen gebieden waren vochtiger dan de omgeving. Uit het reeds uitgevoerde booronderzoek van Geoplus is gebleken dat in dit gebied podzolgronden aanwezig zijn. Dat betekent dat de gebieden niet altijd te nat waren voor bewoning of andere activiteiten.

Binnen het plangebied komen ook veldpodzolgronden voor. Ze vormen een overgangsgebied tussen de hoger en lager gelegen terreinen. Door de nabijheid van zoet water vormden ze in het verleden geschikte locaties voor eventuele bewoning of andere activiteiten. Het plangebied is voor zover bekend weinig verstoord door graafwerkzaamheden. Eventuele archeologische resten kunnen in een gave conditie verkeren en bevinden zich direct onder het maaiveld.

Gebieden met een hoge archeologische waarde

Met name de hoge ruggen in het noorden en westen van het plangebied zijn archeologisch gezien interessant. Zij komen overeen met de dekzandruggen op de geomorfologische kaart. Deze hoge delen van het landschap vormden ideale plaatsen voor bewoning en andere activiteiten en het is bekend gegeven dat men zich hier in het verleden vestigde. De kans op het aantreffen van archeologische sporen is in deze gebieden is hoog. Uit het AHN bleek dat zich met name in het noordoosten en westen duidelijk hoge delen aanwezig zijn. Delen ervan worden op de geomorfologische kaart aangegeven als dekzandruggen.

Pingoruïnes zijn van grote waarde voor zowel archeologisch als paleo-ecologisch onderzoek. De twee mogelijke pingoruïnes in het plangebied worden daarom ingedeeld in de hoge archeologische waarde.

2.5 Geadviseerd vervolgonderzoek

Conform de Richtlijnen van de provincie Drenthe is een vervolgonderzoek geadviseerd in de vorm van een verkennend booronderzoek gericht op het toetsen van de archeologische verwachting. Doel van dit onderzoek is het in kaart brengen van de gaafheid van het bodemprofiel en het opsporen en in kaart brengen van eventueel aanwezige archeologische resten.

2.6 Plan van Aanpak

Er is voor het veldonderzoek gekozen voor een afwijkende opzet van de vigerende richtlijnen. Overleg tussen DLG, Grontmij, de provincie Drenthe en de provinciaal archeoloog heeft geleid tot een Plan van Aanpak specifiek toegesneden op het veldonderzoek in dit gebied. Daarbij is gekozen voor het uitzetten van 11 transecten op basis van de gegevens die het Actueel Hoogtebestand Nederland lieten zien. De transecten zijn haaks op het reliëf uitgezet en vertrekken vanuit de slenken. Op deze manier worden verschillende ecologische zones gekarteerd en wordt de differentiatie in de dikte van het dekzandpakket in kaart gebracht. Het onderzoek moet antwoord geven op de volgende vragen:

- wat is de opbouw en kwaliteit van het bodemprofiel; zijn er (sub)recente bodemverstoringen en zo ja, tot welke diepte onder maaiveld?
- Zijn er archeologische indicatoren aanwezig? Zo ja wat voor type, datering, diepteligging?
- Wat is de conserveringsconditie van de archeologische indicatoren?
- In welke mate stemmen de resultaten overeen met de verwachtingen?
- Is er sprake van de aanwezigheid van pingoruïnes en een Celtic Field in het plangebied?

Voor het onderzoeken van de twee mogelijke pingoruïnes zullen boringen rondom de met water gevulde laagtes worden verricht om vast te stellen of er een ringwal aanwezig is en of er sprake is van pingoruïnes. Ter hoogte van het mogelijk aanwezige Celtic Field worden twee boorraaien uitgezet waarbij het onderzoek gericht is op het vaststellen van de aanwezigheid van een prehistorische akkerlaag.

3 Resultaten booronderzoek

3.1 Werkwijze

In het gebied zijn verspreid 11 transecten uitgezet (in Bijlage 3 aangegeven met de letters A tot en met K). Binnen de transecten, met een breedte van 100 m en een variabele lengte zijn twee met elkaar verspringende raaien boringen gezet, in een grid van 40 x 50 m.

Daarnaast zijn ter hoogte van het aan het vermoedelijk aanwezige Celtic Field grenzende perceel twee boorraaien uitgezet om de aanwezigheid van een Celtic Field te onderzoeken (locatie L). Deze boringen zijn in een 20 x 25 m grid gezet. Ter hoogte van twee laagten in het plangebied die mogelijk pingoruïnes kunnen zijn, zijn verspreid rondom de laagten telkens tien boringen verricht om deze hypothese te toetsen (locaties M en N).

Op deze wijze is circa 23 % van de totale oppervlakte van het gebied onderzocht.

Fase 1 van het inventariserende veldonderzoek is verricht in december 2007. Hierbij zijn 326 handmatige grondboringen uitgezet met behulp van een Edelmanboor met een diameter van 10 cm. Alle boringen zijn, afhankelijk van de te plaggen diepte en de dikte van de bouwvoor, uitgevoerd tot maximaal 0,70 m of 1,00 m. Enkele boringen zijn ondieper, omdat de C-horizont zeer ondiep werd aangetroffen. Van de geplande boringen konden er 14 niet worden verricht omdat het gebied op verschillende momenten ontoegankelijk was (plassen water)⁶.

De opgeboorde grond is onderzocht op de aanwezigheid van archeologische indicatoren zoals verbrand of bewerkt vuursteen, houtskool, verbrand bot en aardewerk. Verder is gekeken naar bodemverkleuringen die zouden kunnen wijzen op mogelijke vegetatie- en/of cultuurlagen. Opgeboord zand is daartoe gezeefd op een 4 mm zeef.

De boorprofielen zijn beschreven conform NEN5104 en de STIBOKA legenda. De boorpunten zijn ingemeten met behulp van DGPS. De boorprofielen zijn weergegeven in Bijlage 6.

3.2 Bodemopbouw

Fase 1

Transecten

De opbouw van het bodemprofiel in het plangebied ter hoogte van de transecten vertoont onderling grote overeenkomsten. In de ondergrond is keileem aanwezig waar overheen zich dekzand heeft afgezet. In dit zand heeft in meer of mindere mate bodemvorming (podzolering) plaatsgevonden wat duidt op droge omstandigheden waaronder vegetatie kon groeien. In grote delen van het plangebied is het oorspronkelijke bodemprofiel met een uitspoelings- en een inspoelingshorizont (respectievelijk E- en B-horizont) in meer of mindere mate verstoord of zelfs tot op of in de C-horizont verdwenen (zie Tabel 3.1 en Bijlagen 3 en 6). Ter hoogte van 55 boorlocaties is een redelijk gaaf podzolprofiel waargenomen (zie Tabel 3.1). Op deze locaties kunnen eventueel aanwezige archeologische resten in (deels) gave conditie verkeren.

⁶ De geplande boringen I2, I40, A18 – A22, L22, J15, K1, K3, K9, K10 en K18 konden niet worden verricht in verband met de ontoegankelijkheid van het terrein.

Tabel 3.1 Overzicht boorprofielen Fase 1

Bodemopbouw intact vanaf	Aantal Boringen	Classificatie
E-horizont	1	intact
B-horizont	54	Redelijk gaaf
BC-horizont	36	Grotendeels verstoord
C-horizont; geheel verstoorde podzol	55	Verstoord
C-horizont; geen podzol	137	Verstoord

E: uitspoelingshorizont

B: Inspoelingshorizont

BC: overgangslaag inspoelingshorizont naar C

C: niet door bodemvorming beïnvloede natuurlijke ondergrond

Celtic Field

Ter hoogte van de oostelijke begrenzing van het mogelijk aanwezige Celtic Field zijn geen aanwijzingen waargenomen die kunnen duiden op de aanwezigheid daarvan in het plangebied. Het bodemprofiel bestond uit in meer of mindere mate verstoorde podzolen, waarbij er ter hoogte van drie boringen een redelijk gaaf profiel is waargenomen. Nergens is een (restant van een) prehistorische akkerlaag aangetroffen.

Op initiatief van dhr. dr. W.A.B. van der Sanden, provinciaal archeoloog, is aanvullende informatie omtrent deze structuur verkregen. Dhr. dr. Theo Spek heeft op 23 januari 2008 een veldbezoek afgelegd op verzoek van beheerders van Natuurmonumenten. Er waren laat-prehistorische scherven aardewerk aangetroffen ter hoogte van de structuur en op het AHN waren structuren zichtbaar die deden vermoeden dat er een Celtic Field aanwezig was. Tijdens die veldinspectie is een aantal boringen verricht. De conclusie van het veldonderzoek was dat er zowel qua reliëf als qua bodemgesteldheid geen enkel spoor van een Celtic Field waar te nemen is. Er was geen fossiele akkerlaag aanwezig. De oorzaak van het AHN-beeld kon duidelijk worden vastgesteld. Er loopt een groot aantal haaks op elkaar staande karrensporen, voetpaden en bosgreppels door het gebied. Het rasterachtig patroon ervan is zichtbaar op het AHN⁷.

Pingoruïnes

De twee laagten die zich in het plangebied bevinden zijn gevuld met water. De meest noordoostelijk gelegen laagte, aangeduid met de letter N, is onderzocht met behulp van 11 grondboringen. Deze zijn zoveel mogelijk verspreid rondom de laagte uitgevoerd, waarbij onderzocht is of er een ringwal aanwezig is. Daarnaast is waar mogelijk de vulling van de laagte onderzocht door een boring in (de randzone van) het water te verrichten. De waargenomen bodemprofielen komen overeen met het beeld dat in de rest van het plangebied is verkregen. Er is van oorsprong een podzolbodem aanwezig die grotendeels verstoord is. Opvallend is dat de B-horizont zeer compact is en haast ondoordringbaar. Dit verklaart de stagnatie van water in de bovengrond. Daarnaast is op enkele plaatsen een restant (veraard) veen aangetroffen, veelal verwerkt. Er zijn geen aanwijzingen voor een ringwal waargenomen. Over de oostelijke grens van de laagte en aan de noord- en zuidzijde zijn sloten gegraven. Het vermoeden bestaat dat dit is gedaan om veen te winnen uit de laagte of ter ontwatering van rabatbosjes. Het vergraven karakter van het oorspronkelijke bodemprofiel is rond de hele laagte aanwezig.

De laagte aangeduid met letter M is relatief klein en heeft een wal rondom die bestaat uit recent opgebracht zand. Er zijn 10 boringen verricht rondom de laagte. Er is tevens getracht één boring in het water te zetten, maar de grond was dermate hard dat deze ondoordringbaar is voor handmatige boringen. In de andere boringen is een sterk verwerkte bovengrond waargenomen, al dan niet met veenbrokken en keileembrokken. Daaronder is een restant van een B-horizont of een BC-horizont aanwezig. Alleen ter hoogte van boring 8 is een 65 cm dikke, slappe veenlaag met zandresten waargenomen. Onder dat niveau bevond zich grijs zand. Ook bij deze laagte was de B-horizont zeer hard en compact.

⁷ Spek, T. 2008, in e-mail naar dhr. dr. W.A.B. van der Sanden.

Fase 2

Ter hoogte van de boringen waarin in fase 1 een (redelijk) gaaf podzolprofiel is waargenomen zijn in fase 2 aanvullende megaboringen verricht. Daarbij is het grid lokaal verdicht naar 20 x 25 m. In Tabel 3.2 en Bijlagen 4 en 6 zijn de resultaten van deze boringen weergegeven.

Tabel 3.2 Overzicht boorprofielen Fase 2

Bodemopbouw intact vanaf	Aantal	Classificatie
E-horizont	7	Intact
B-horizont	54	Redelijk gaaf
BC-horizont	12	Grotendeels verstoord
C-horizont; geheel verstoorde podzol	8	Verstoord
C-horizont; geen podzol	9	Verstoord

Hoewel de boringen van Fase 2 zijn verricht rondom boringen die een redelijk gaaf profiel vertoonden in Fase 1, is bij een groot aantal van deze boringen toch een verstoord profiel waargenomen. In Tabel 3.2 is te zien welke profielen voorkomen en wat de classificatie ervan is. In Bijlage 4 is de verspreiding van de boringen weergegeven, waarbij een onderscheid is gemaakt tussen verstoord en (redelijk) gaaf.

4 Evaluatie

4.1 Conclusies

Bureauonderzoek

Uit het bureauonderzoek was gebleken dat het plangebied in een zone ligt met dekzand op keileem. Met name op de hoger gelegen delen in de zandondergrond kan vanaf het Palaeolithicum bewoning hebben plaatsgevonden. Eventuele archeologische resten worden verwacht op locaties waar een intact podzolprofiel voorkomt en op de relatief hogere delen. In het plangebied bestaat een middelhoge tot hoge kans op het aantreffen van archeologische resten.

Veldonderzoek

Transecten

Uit fase 1 van het veldonderzoek is gebleken dat de bodemopbouw in het hele gebied grote overeenkomsten vertoont. De bodem bestaat uit dekzand op keileem. Ter hoogte van 55 boringen is in de zandondergrond een (deels) intacte podzol aangetroffen. In de zones waar een podzol is aangetroffen zijn tijdens fase 2 van het veldonderzoek aanvullende megaboringen verricht. In 61 aanvullende boringen is in de zandondergrond eveneens een deels intacte podzol aangetroffen. Er zijn tijdens beide fasen van het veldonderzoek geen archeologische indicatoren in de boringen aangetroffen die zouden kunnen duiden op de aanwezigheid van archeologische vindplaatsen.

Celtic Field

Ter hoogte van de boorraaien die zijn uitgezet op het aan het mogelijke Celtic Field aanpalende gebied zijn geen aanwijzingen aangetroffen die duiden op een dergelijke structuur. Het bodemprofiel in deze zone wijkt niet af van het beeld dat in de rest van het plangebied is verkregen. Tevens is geen prehistorische akkerlaag waargenomen. Er is op deze locatie geen Celtic Field aanwezig.

Pingoruïnes

De twee laagten die als mogelijke pingoruïnes werden aangeduid, zijn waarschijnlijk uitblazingsbekkens. In beide gevallen is er sprake van een ondiepe laagte zonder (intacte) ringwal. De vulling van de laagten heeft voor zover kon worden vastgesteld bestaan uit veen, dat in het verleden is afgegraven. Daarbij zijn de oorspronkelijke kenmerken van de laagten verstoord.

Er zijn tijdens zowel ter hoogte van het vermoedelijke Celtic Field als ter hoogte van de uitblazingsbekkens geen archeologische indicatoren waargenomen.

Synthese

In het pleistoceen zand is in 107 boringen een deels intact podzolprofiel waargenomen. Een belangrijke voorwaarde voor het ontstaan van een podzolbodem is de verticale doorstroming van hemelwater. Dit gebeurt alleen als het grondwater niet te hoog staat, met andere woorden: er moeten relatief droge omstandigheden zijn. In het algemeen wordt aan deze voorwaarde voldaan op de relatief hogere delen van het dekzandlandschap: de dekzandkoppen en -ruggen.

Op basis van de resultaten van het bureauonderzoek kon verwacht worden dat in die delen van het plangebied met een hoge archeologische verwachting voor de Prehistorie op de relatief hogere delen van het dekzandrelief ook een podzolprofiel aanwezig is. Uit de resultaten van het veldonderzoek blijkt dat dit juist niet het geval (meer) is (zie Bijlage 5). Er bestaat binnen het plangebied een omgekeerd evenredig verband tussen een hoge archeologische verwachting en

het voorkomen van een (intact) podzolprofiel. Daarentegen komen juist in de lager gelegen delen, de slenken, wel (deels intacte) podzolprofielen voor.

De verklaring moet worden gezocht in relatief recente bodemingrepen in het gebied. Zoals in de Tabellen 3.1 en 3.2 is weergegeven is de bodemopbouw in het gebied in grote lijnen hetzelfde, maar is de verstoringsgraad op lokaal niveau erg wisselend. Dit duidt op egalisatiewerkzaamheden waaraan juist de hoger gelegen delen van het gebied niet zijn ontsnapt. Deze locaties zijn veelal tot op of in de C-horizont afgegraven, waarna de afgegraven grond is teruggestort op de lager gelegen delen. In de tabellen zijn deze boringen te herkennen aan een laag opgebrachte grond bovenop een (rest van een) oorspronkelijk podzolprofiel. De lager gelegen delen zijn het meest intact gebleven doordat er meer grond opgebracht dan afgegraven is. Ook in deze delen komen echter grote verschillen voor op zeer lokaal niveau.

Hoewel bewoning in de prehistorie in het hele gebied mogelijk was, is het het meest waarschijnlijk dat de hoger gelegen delen het meest in trek waren als bewoningslocaties. De kans op het aantreffen van onverstoorde archeologische resten in deze delen is, gezien de mate van verstering in het hele gebied, uiterst klein. In de lager gelegen delen is de kans op het aantreffen van onverstoorde archeologische resten hoger, maar er zijn geen aanwijzingen die duiden op de aanwezigheid ervan.

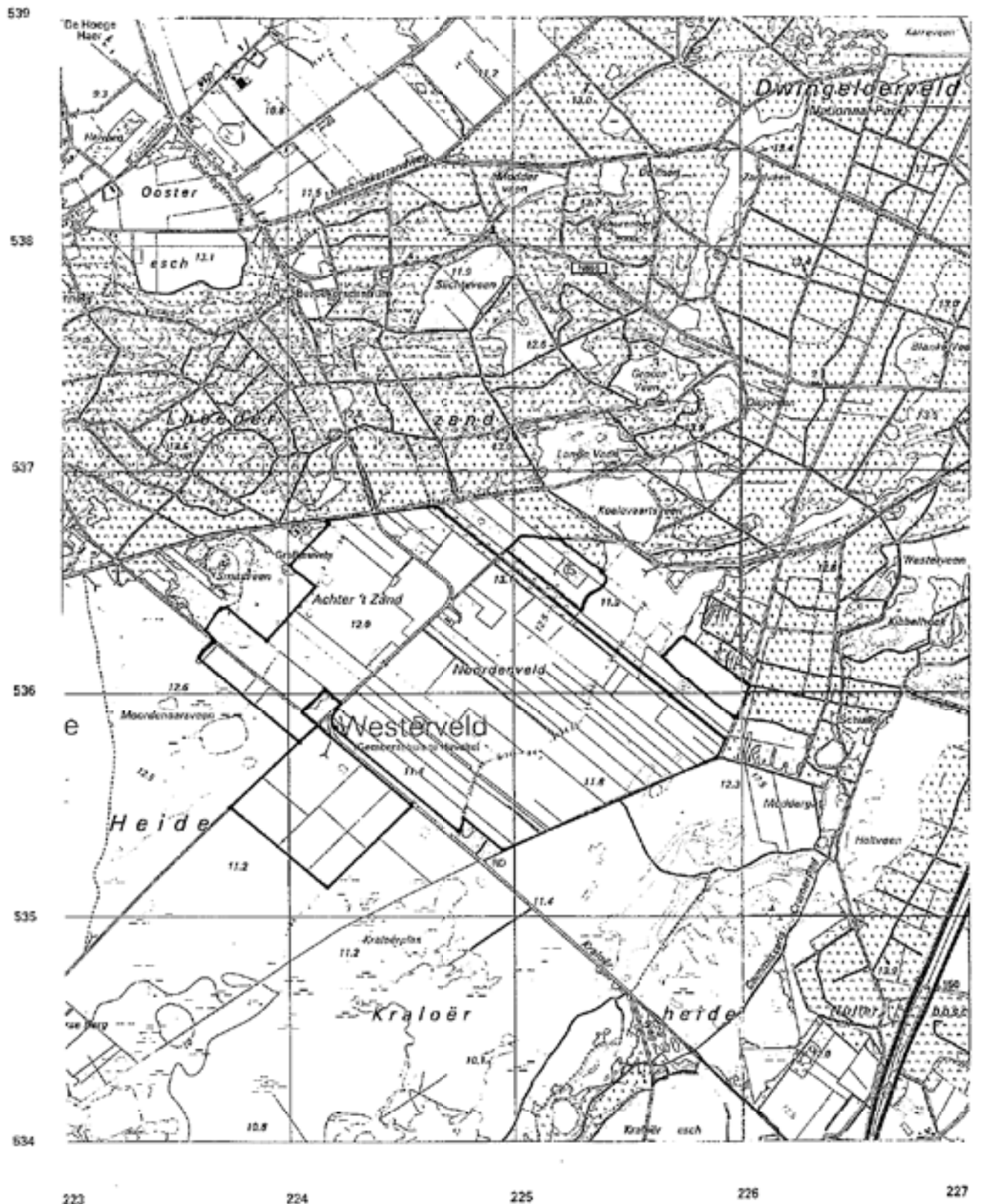
4.2 Aanbevelingen

Op basis van de resultaten van het inventariserend veldonderzoek kan geconcludeerd worden dat er geen aanleiding is om te veronderstellen dat er zich ter hoogte van de onderzochte transecten A tot en met K en L binnen het plangebied onverstoorde archeologische resten of resten van een Celtic Field bevinden. Ook ter hoogte van beide laagten (locaties M en N) zijn geen aanwijzingen voor de aanwezigheid van onverstoorde archeologische resten aangetroffen. Omdat met de onderzochte transecten een goed beeld van de bodemopbouw in het plangebied is verkregen en er geen archeologische indicatoren zijn aangetroffen, wordt archeologisch vervolgonderzoek in het plangebied Dwingelderveld daarom niet noodzakelijk geacht.

Wanneer bij de uitvoering onverhoopt grondsporen en/of vondsten worden aangetroffen dan dient hiervan direct melding gemaakt te worden bij de provinciaal archeoloog, dr. W.A.B. van der Sanden, Drents Plateau, Stationsstraat 11, 9401 KV Assen (tel. 0592-305932, mobiel 06-22662601, e-mail w.sanden@drentsplateau.nl).

Bijlage 1

Locatie plangebied

Schaal 1:25.000

Locatie Plangebied

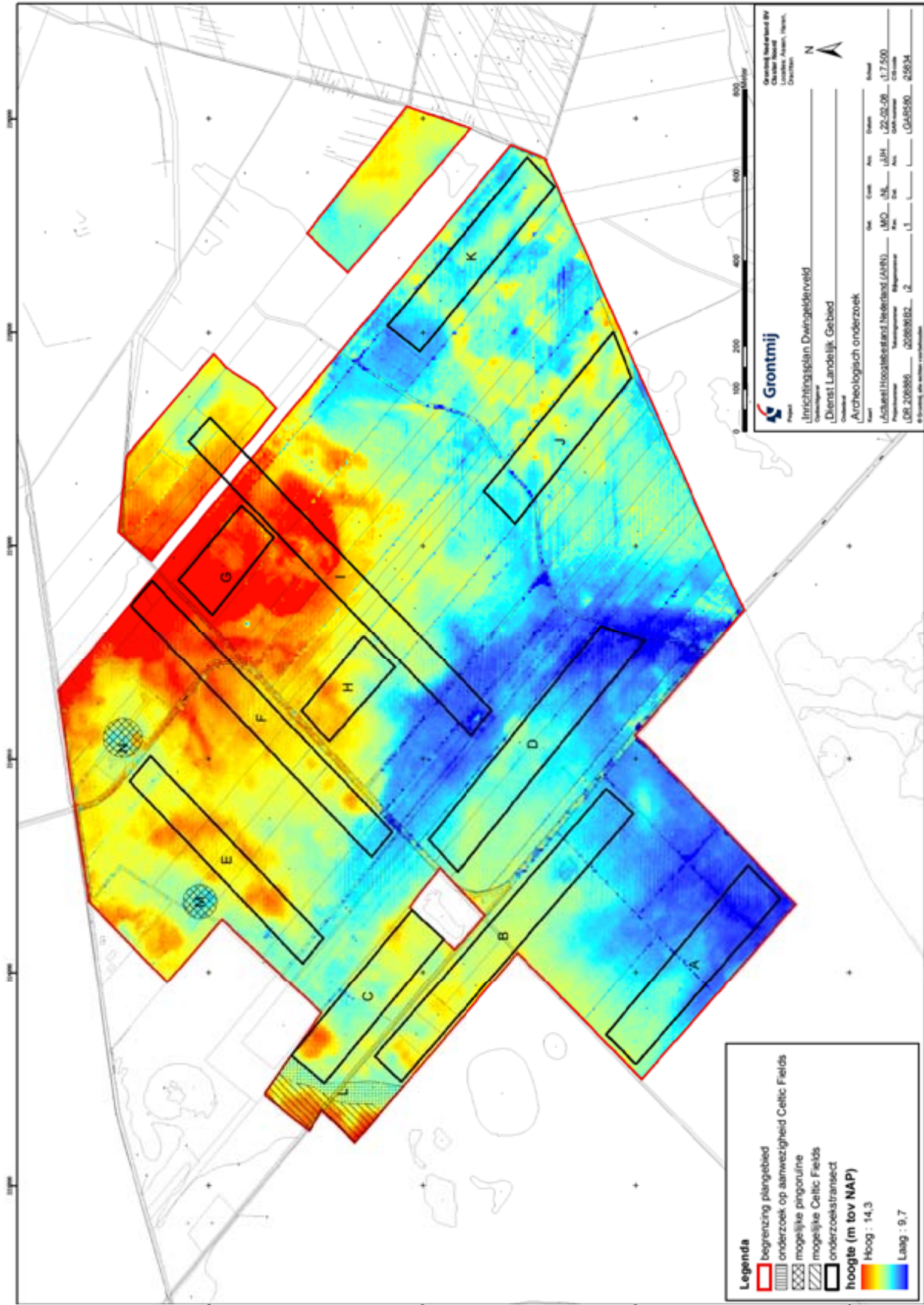

Bijlage: 1
PN: 208886

Bron: ANWB Topografische Atlas 1:25.000 Drenthe

Bijlage 2

Uitsnede Actueel Hoogtebestand Nederland

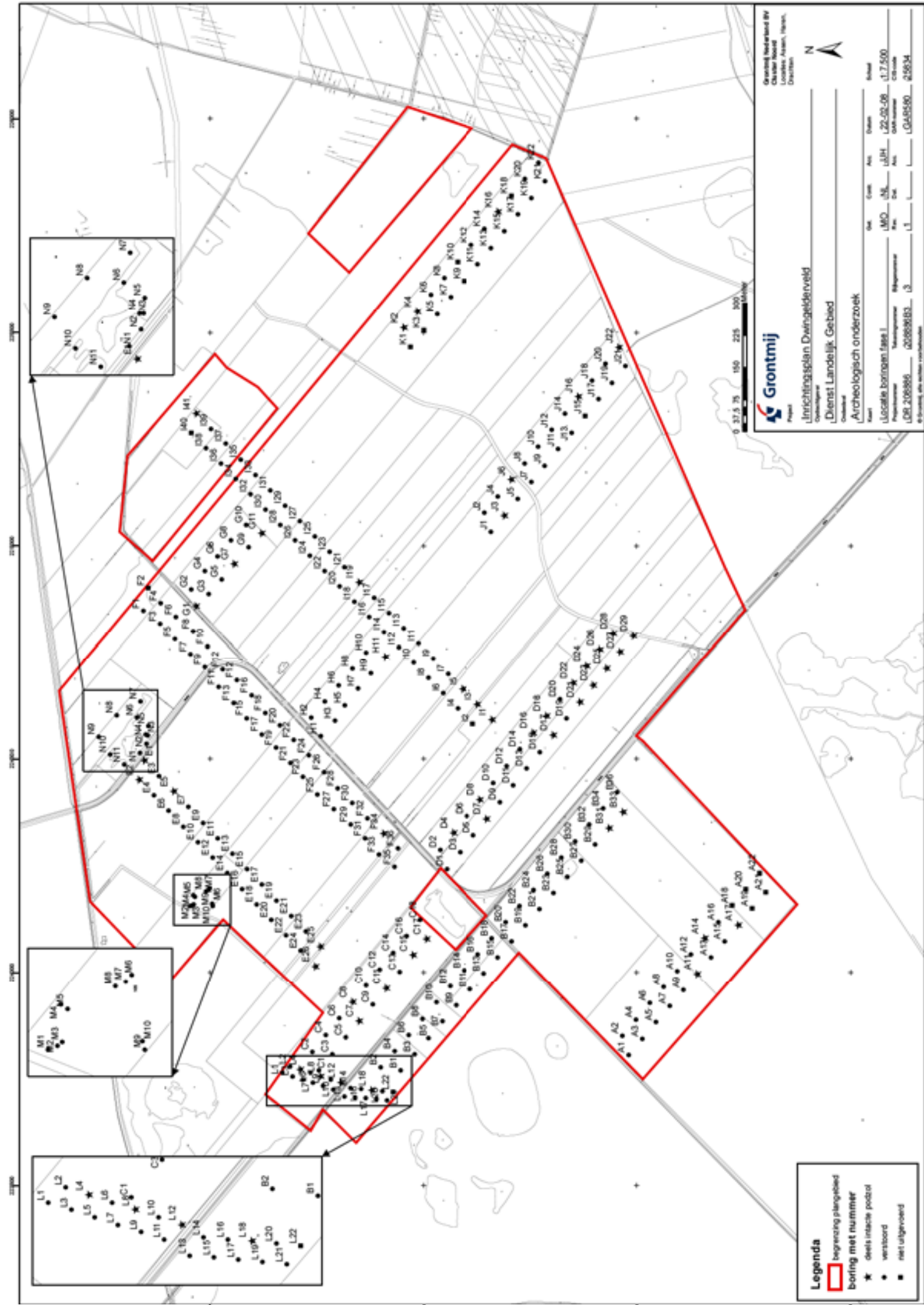

Grontmij
 Project: **Uitrichtingsplan Dwingveldenveld**
 Omschrijving: **Dienst Landelijk Gebied**
 Oude naam: **Archeologisch onderzoek**
 Klant: **Uitvoering, alle activiteiten coördineren**
 Naam: **Uitvoering, alle activiteiten coördineren**
 Datum: **12-09-08**
 Versie: **1.7.500**
 Projectnummer: **02083886**
 Afdeling: **2**
 Locatie: **Locatie Assen, Haren, Drenthe**
 Schied: **0405580_02834**

Legenda
 [Red border] begrenzing plangebied
 [Black border] onderzoek op aanwezigheid Celtic Fields
 [Cross-hatch] mogelijke pingorune
 [Diagonal lines] mogelijke Celtic Fields
 [White box] onderzoekstranssect
hoogte (m tov NAP)
 Hoog : 14,3
 Laag : 9,7

Bijlage 3

Locatie boringen Fase 1

Grontmij
 Project: **Uitrichtingsplan Dwingeldenveld**
 Opleiding: **Dienst Landelijk Gebied**
 Ondernemer: **Archeologisch onderzoek**
 Naam: **Locatie bronnen fase 1**
 Projectnummer: **2026886** | Bijlage: **3**
 Locatie: **LMO** | M: **18** | L: **17.500**
 Afdel.: **DA** | Afdel. Code: **045650** | 26834

Grontmij Nederland BV
 Cluster Noord
 Locatie: Assen, Haren
 Dinsdag

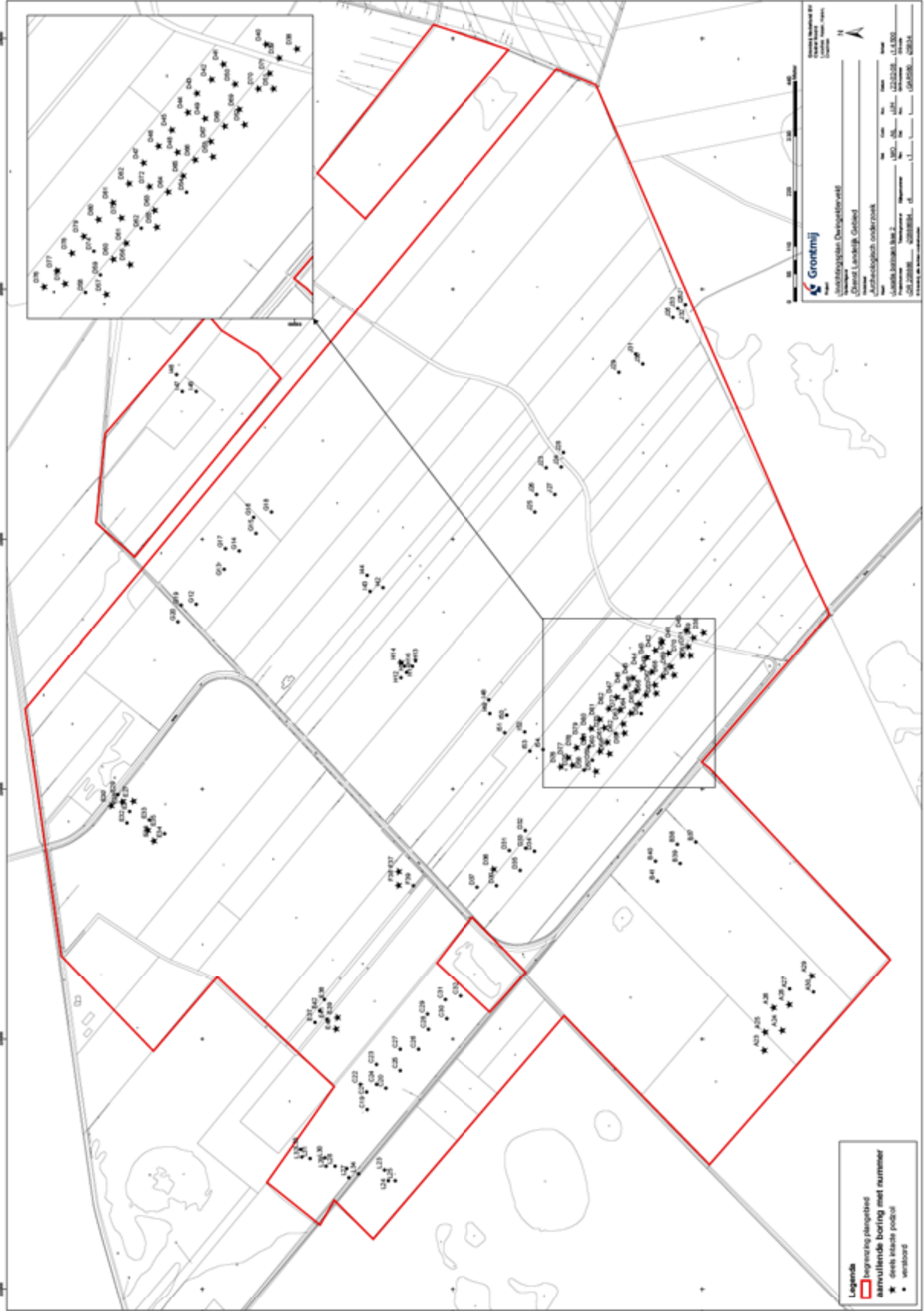

Legenda

- begrenzing plangebied
- boring met nummer
- deels intacte poolrol
- verbod
- niet uitgevoerd

Bijlage 4

Locatie Boringen Fase 2

Grontmij
 afdeling:
 project:
 datum:
 versie:
 schaal:
 blad:
 datum:
 versie:
 schaal:
 blad:

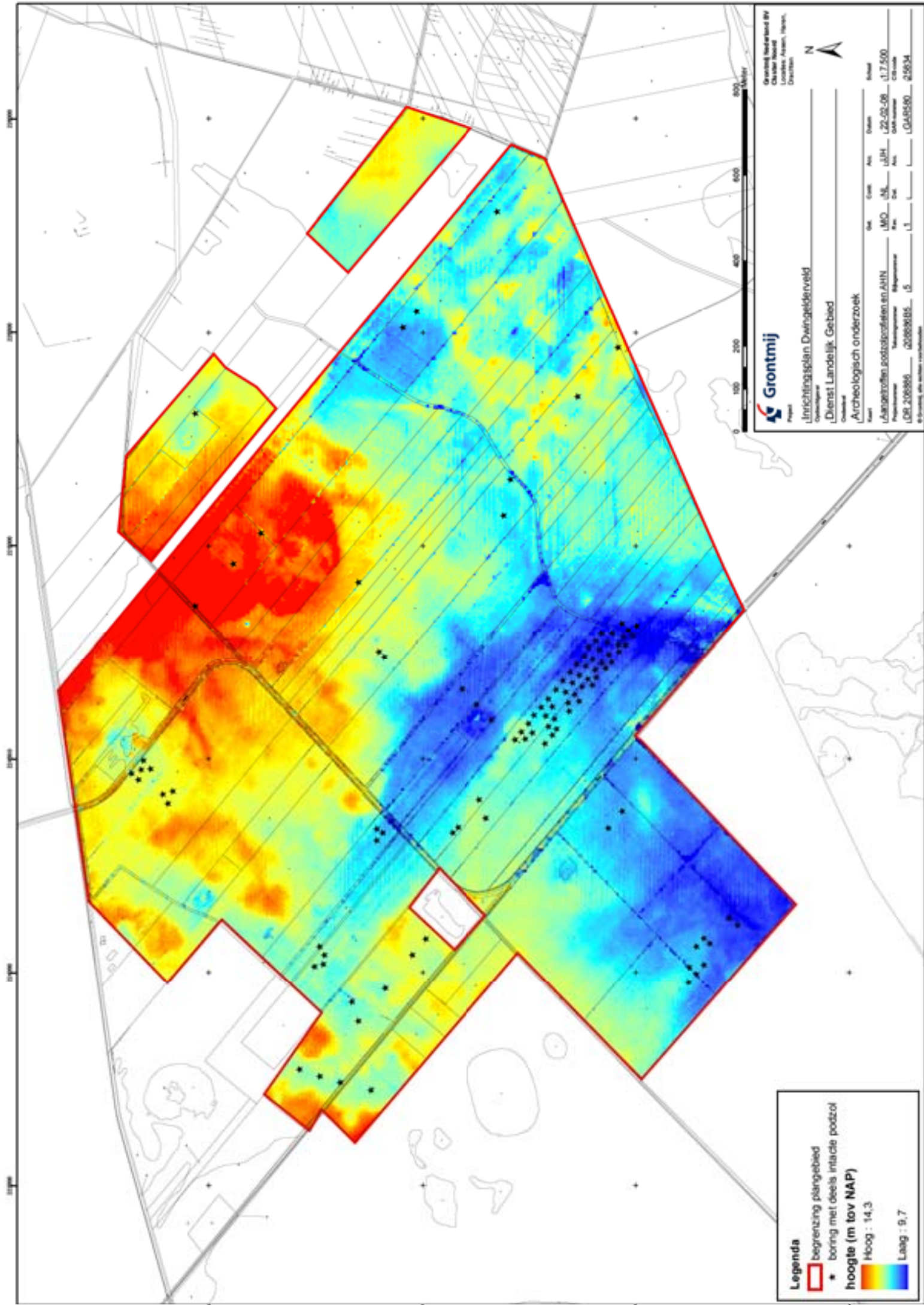
Grontmij
 afdeling:
 project:
 datum:
 versie:
 schaal:
 blad:
 datum:
 versie:
 schaal:
 blad:

Grontmij
 afdeling:
 project:
 datum:
 versie:
 schaal:
 blad:
 datum:
 versie:
 schaal:
 blad:

Legenda
 beginnende plangebied
 aanvullende boring met nummer
 deels staats perceel
 venstbord

Bijlage 5

Overzicht van aangetroffen podzolprofielen in relatie met het AHN

Legenda

- begrenzing plangebied
- boring met deels intacte potzool
- hoogte (m tov NAP)**
- Hoog : 14,3
- Laag : 9,7

0 100 200 400 600 800 Meter

N

Grontmij

Project: Inrichtingsplan Dwingeldenveld
 Omschrijving: Dienst Landelijk Gebied
 Oudheid: Archeologisch onderzoek

Klant: M&O Ontw: ML Adv: JBM Schied:
 Aanvraagnummer: LMO-14-124-02-08 OOR:
 Projectnummer: LMO-200886 Rapportage: 15 OOR: L0495580-20834

© Grontmij, alle rechten voorbehouden

Bijlage 6

Boorprofielen

Boring A01

Boring A02

Boring A03

Boring A04

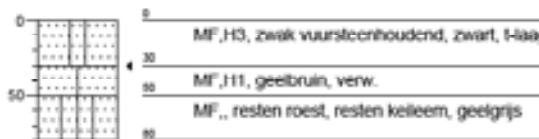
Boring A05

Boring A06

Boring A07

Boring A08

Boring A09

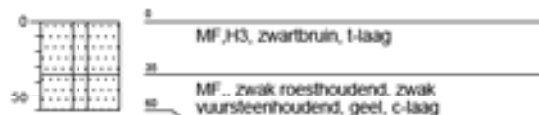
Boring A10

Boring A11

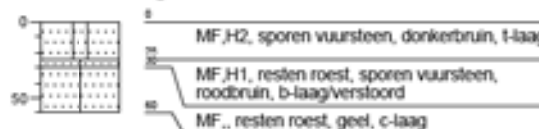
Boring A12

Boring A13

Boring A14

Boring A15

Boring A16

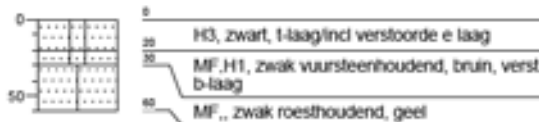
Boring A17

Boring A23

Boring A24

Boring A25

Boring A26

Boring A27

Boring A28

Boring A29

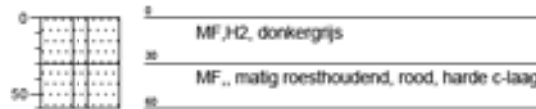
Boring A30

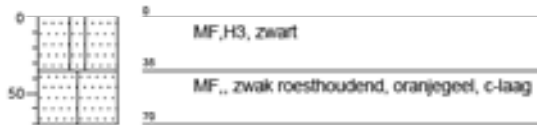
Boring B01

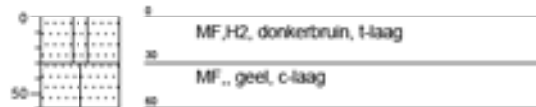
Boring B02

Boring B03

Boring B04

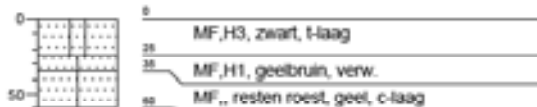
Boring B05

Boring B06

Boring B07

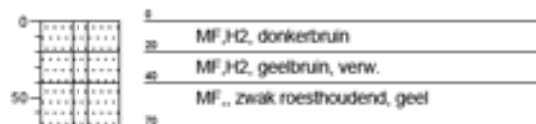
Boring B08

Boring B09

Boring B10

Boring B11

Boring B12

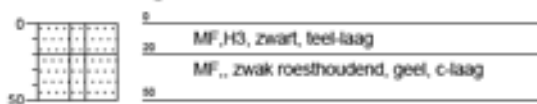
Boring B13

Boring B14

Boring B15

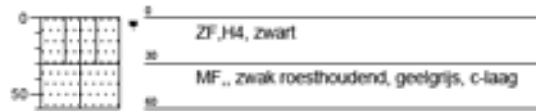
Boring B16

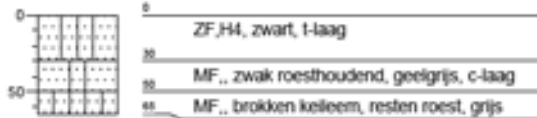
Boring B17

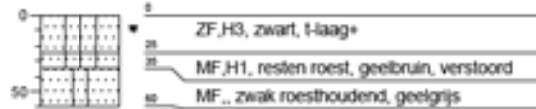
Boring B18

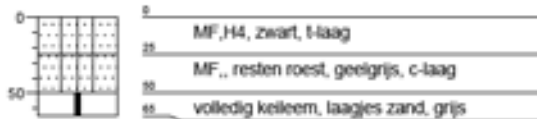
Boring B19

Boring B20

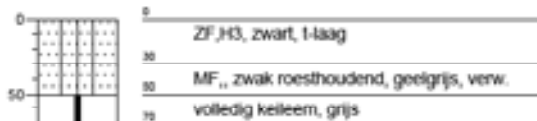
Boring B21

Boring B22

Boring B23

Boring B24

Boring B25

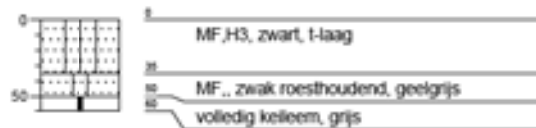
Boring B26

Boring B27

Boring B28

Boring B29

Boring B30

Boring B31

Boring B33

Boring B34

Boring B36

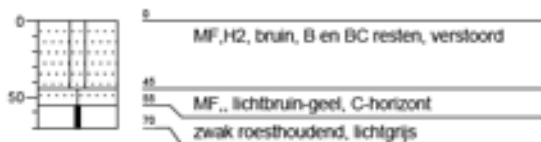
Boring B37

Boring B38

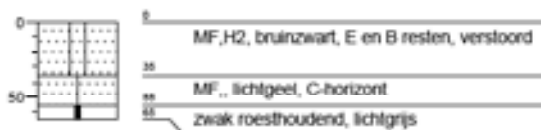
Boring B39

Boring B40

Boring B41

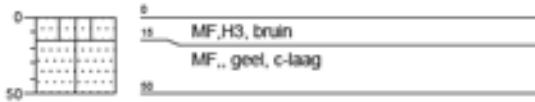
Boring C01

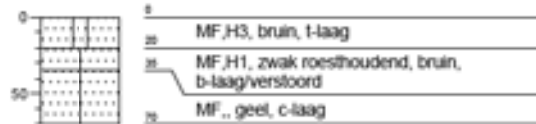
Boring C02

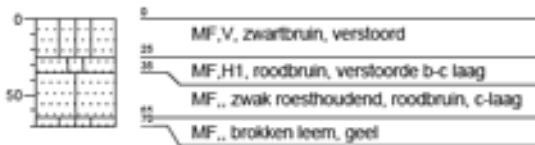
Boring C03

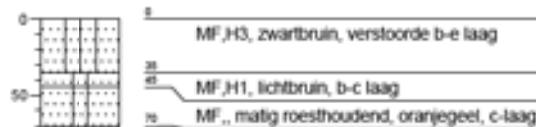
Boring C04

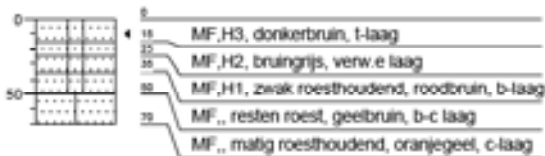
Boring C05

Boring C06

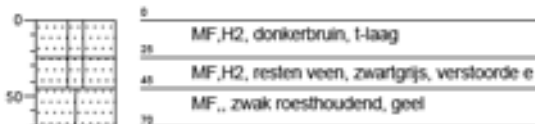
Boring C07

Boring C08

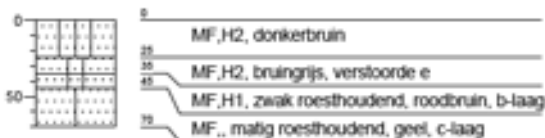
Boring C09

Boring C10

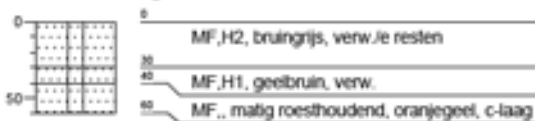
Boring C11

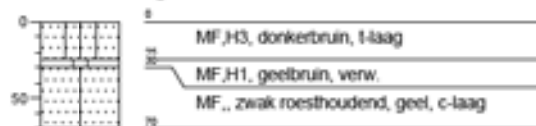
Boring C12

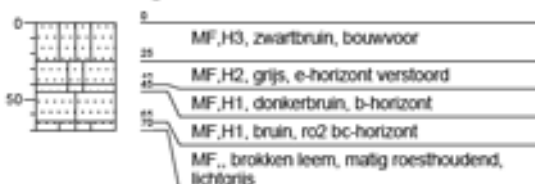
Boring C13

Boring C14

Boring C15

Boring C16

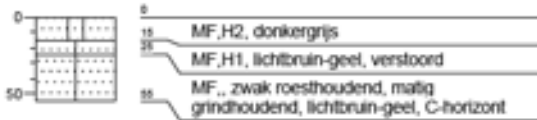
Boring C17

Boring C18

Boring C19

Boring C20

Boring C21

Boring C22

Boring C23

Boring C24

Boring C25

Boring C26

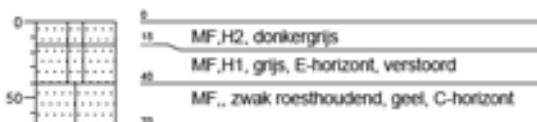
Boring C27

Boring C28

Boring C29

Boring C30

Boring C31

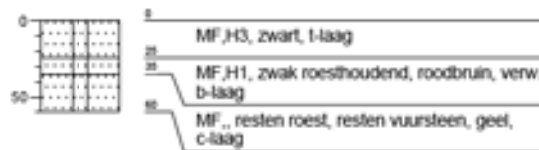
Boring C32

Boring D01

Boring D02

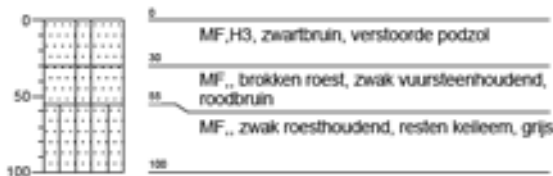
Boring D03

Boring D04

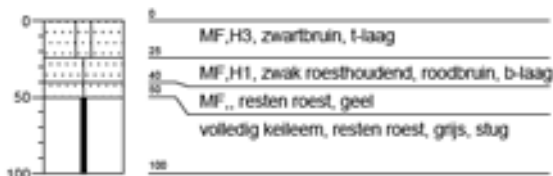
Boring D05

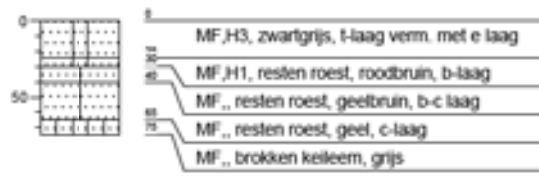
Boring D06

Boring D07

Boring D08

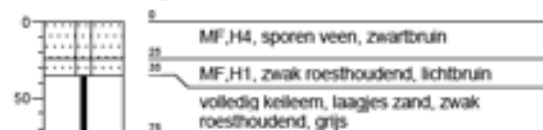
Boring D09

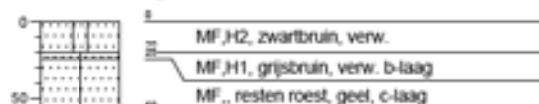
Boring D10

Boring D11

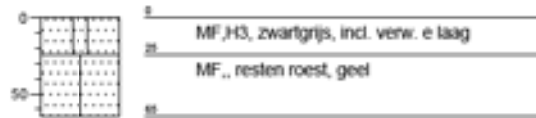
Boring D12

Boring D13

Boring D14

Boring D15

Boring D16

Boring D17

Boring D18

Boring D19

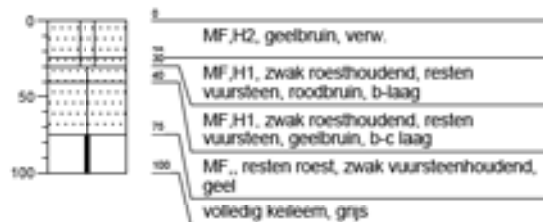
Boring D20

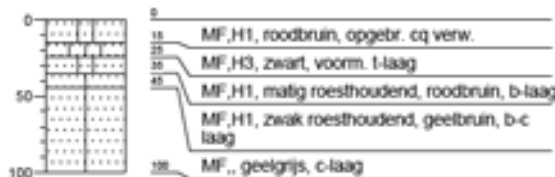
Boring D21

Boring D22

Boring D23

Boring D24

Boring D25

Boring D26

Boring D27

Boring D28

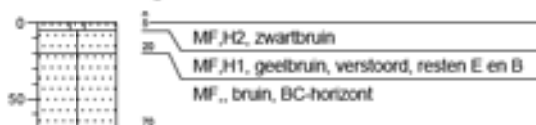
Boring D29

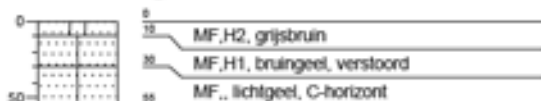
Boring D30

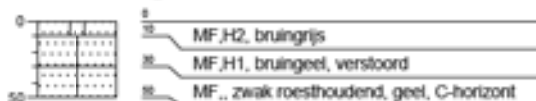
Boring D31

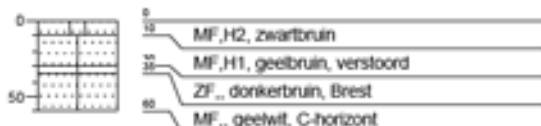
Boring D32

Boring D33

Boring D34

Boring D35

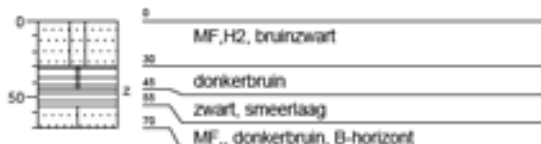
Boring D36

Boring D37

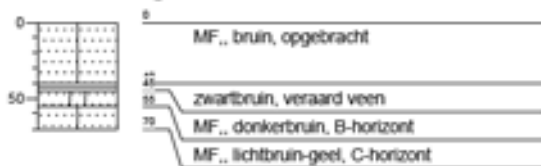
Boring D38

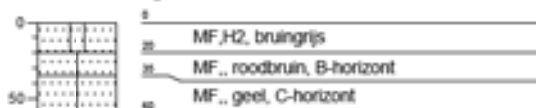
Boring D39

Boring D40

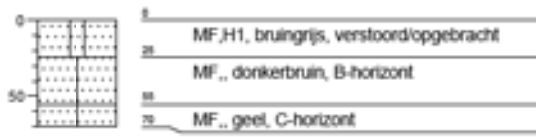
Boring D41

Boring D42

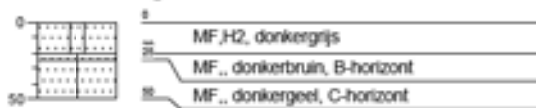
Boring D43

Boring D44

Boring D45

Boring D46

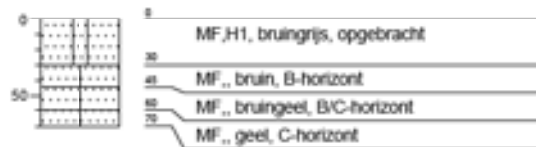
Boring D47

Boring D48

Boring D49

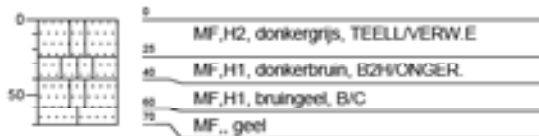
Boring D50

Boring D51

Boring D52

Boring D53

Boring D54

Boring D55

Boring D56

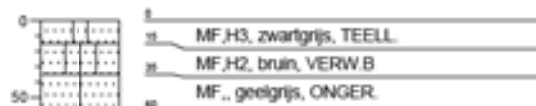
Boring D57

Boring D58

Boring D59

Boring D60

Boring D61

Boring D62

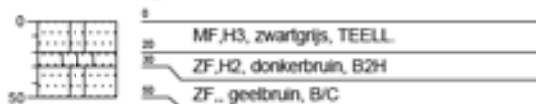
Boring D63

Boring D64

Boring D65

Boring D66

Boring D67

Boring D68

Boring D69

Boring D70

Boring D71

Boring D72

Boring D73

Boring D74

Boring D75

Boring D76

Boring D77

Boring D78

Boring D79

Boring D80

Boring D81

Boring D82

Boring E01

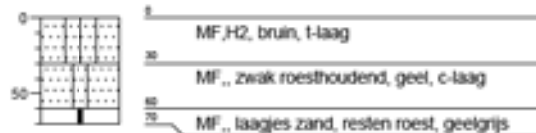
Boring E02

Boring E03

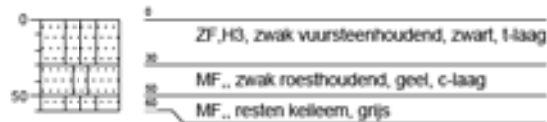
Boring E04

Boring E05

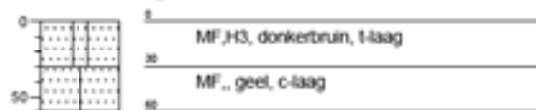
Boring E06

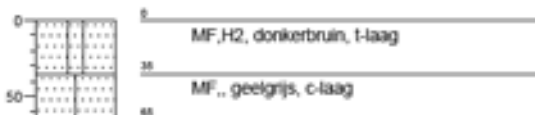
Boring E07

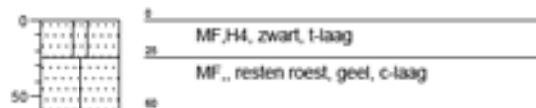
Boring E08

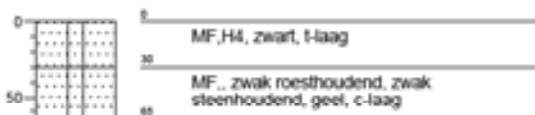
Boring E09

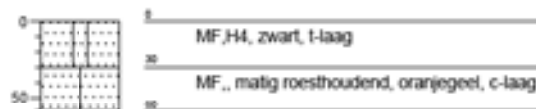
Boring E10

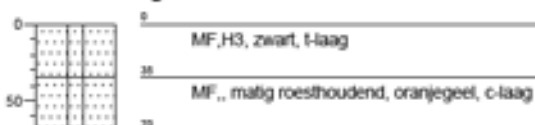
Boring E11

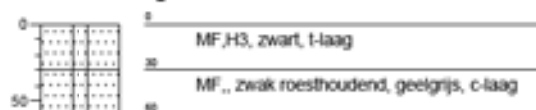
Boring E12

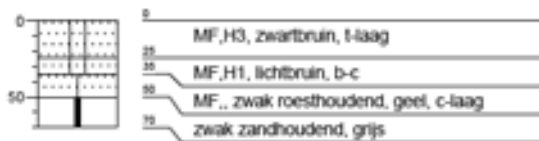
Boring E13

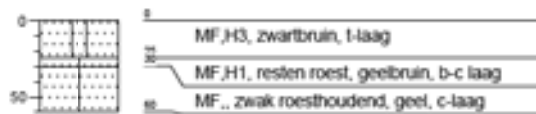
Boring E14

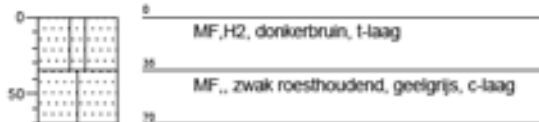
Boring E15

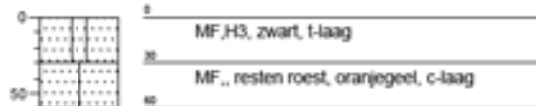
Boring E16

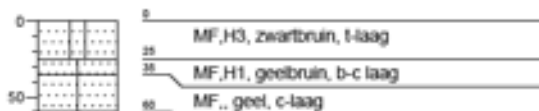
Boring E17

Boring E18

Boring E19

Boring E20

Boring E21

Boring E22

Boring E23

Boring E24

Boring E25

Boring E26

Boring E27

Boring E28

Boring E29

Boring E30

Boring E31

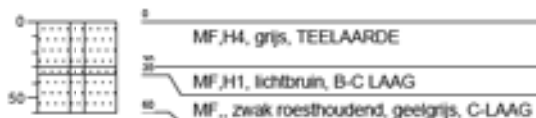
Boring E32

Boring E33

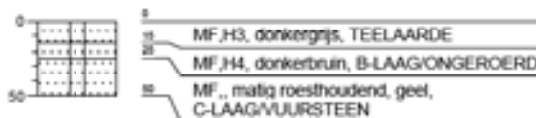
Boring E34

Boring E35

Boring E36

Boring E37

Boring E38

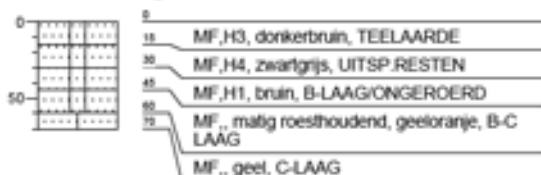
Boring E39

Boring E40

Boring E41

Boring E42

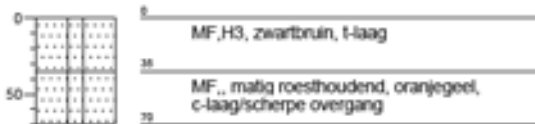
Boring F01

Boring F03

Boring F04

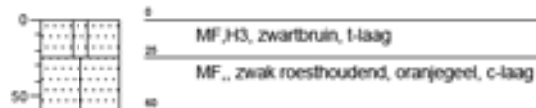
Boring F05

Boring F06

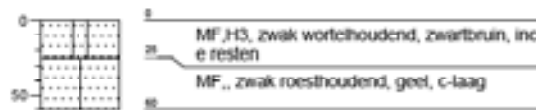
Boring F07

Boring F08

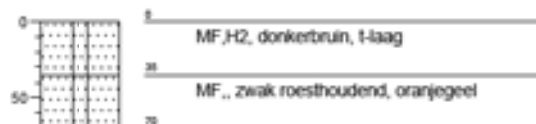
Boring F09

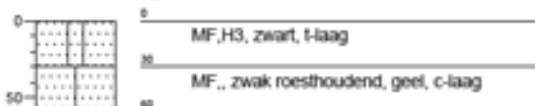
Boring F10

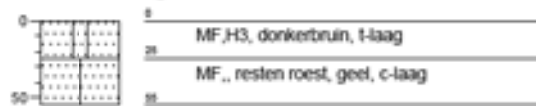
Boring F11

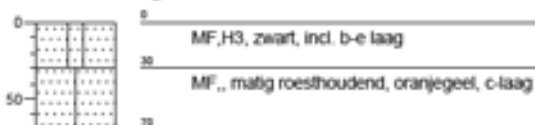
Boring F12

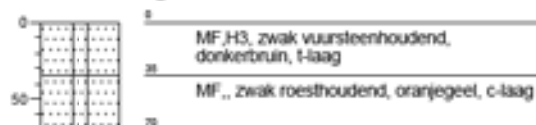
Boring F13

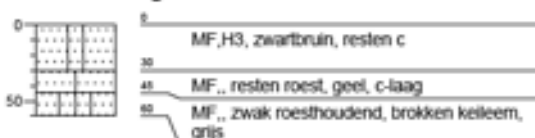
Boring F14

Boring F15

Boring F16

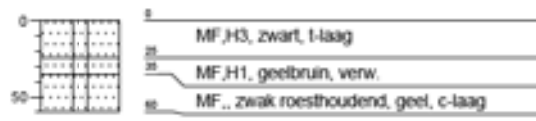
Boring F17

Boring F18

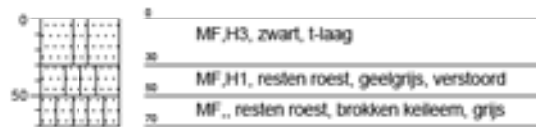
Boring F19

Boring F20

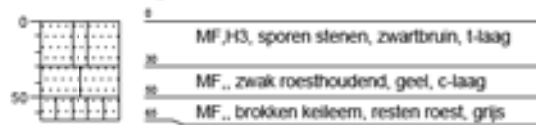
Boring F21

Boring F22

Boring F23

Boring F24

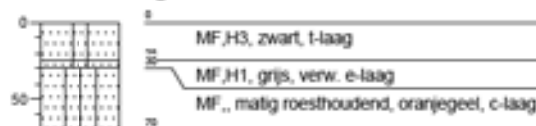
Boring F25

Boring F26

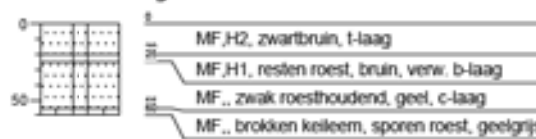
Boring F27

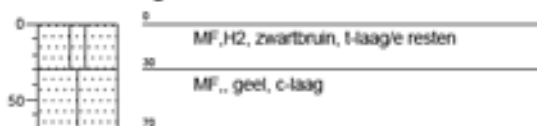
Boring F28

Boring F29

Boring F30

Boring F31

Boring F32

Boring F33

Boring F34

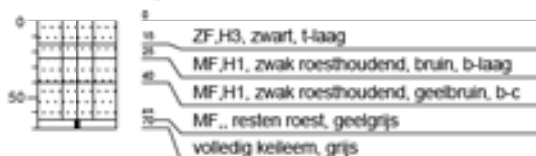
Boring F35

Boring F36

Boring F37

Boring F38

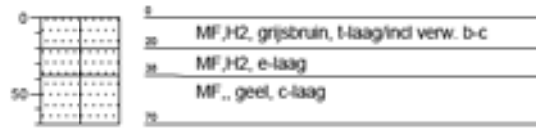
Boring F39

Boring G01

Boring G02

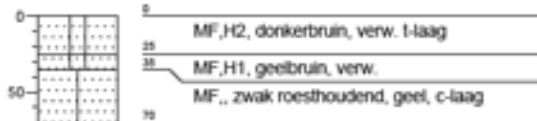
Boring G03

Boring G04

Boring G05

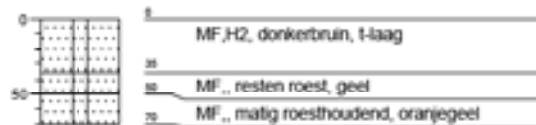
Boring G06

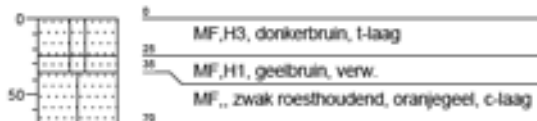
Boring G07

Boring G08

Boring G09

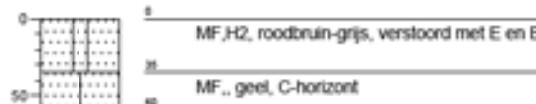
Boring G10

Boring G11

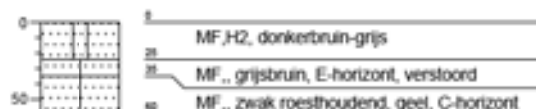
Boring G12

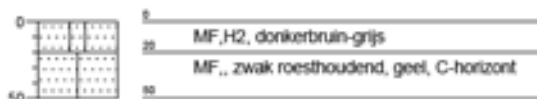
Boring G13

Boring G14

Boring G15

Boring G16

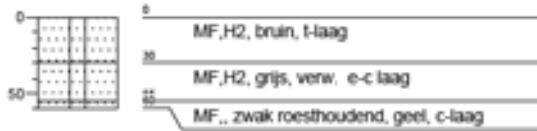
Boring G17

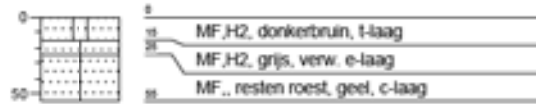
Boring G18

Boring G19

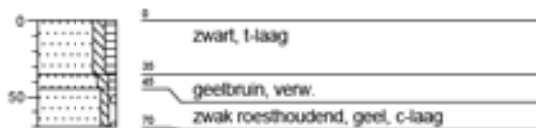
Boring G20

Boring H01

Boring H02

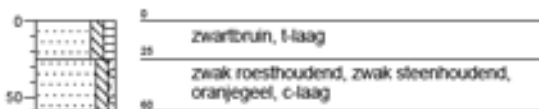
Boring H03

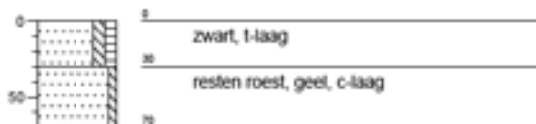
Boring H04

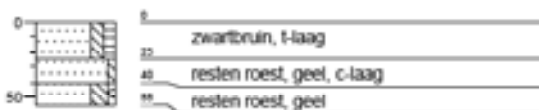
Boring H05

Boring H06

Boring H07

Boring H08

Boring H09

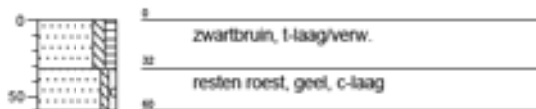
Boring H10

Boring H11

Boring H12

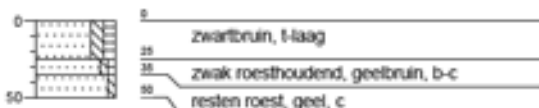
Boring H13

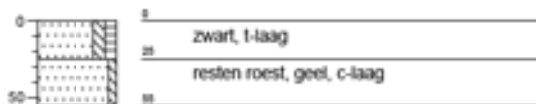
Boring H14

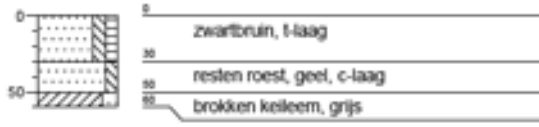
Boring H15

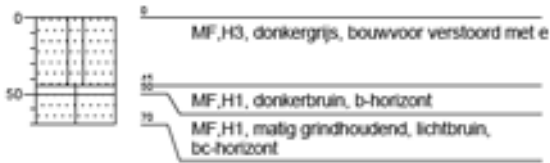
Boring H16

Boring H17

Boring I01

Boring I03

Boring I04

Boring I05

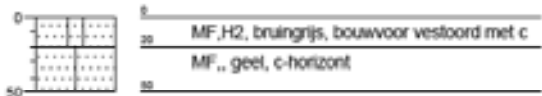
Boring I06

Boring I07

Boring I08

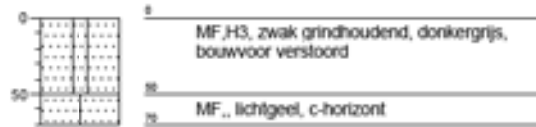
Boring I09

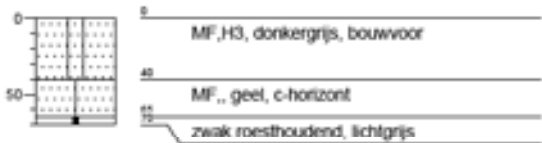
Boring I10

Boring I11

Boring I12

Boring I13

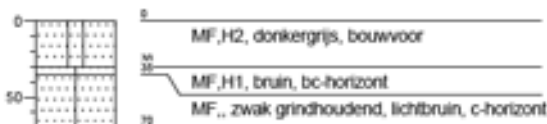
Boring I14

Boring I15

Boring I16

Boring I17

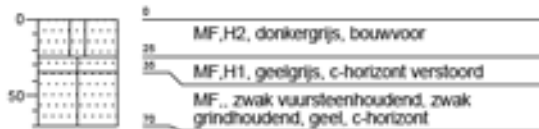
Boring I18

Boring I19

Boring I20

Boring I21

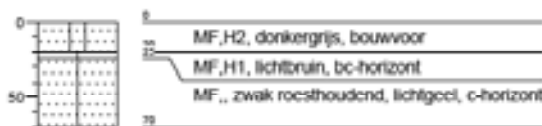
Boring I22

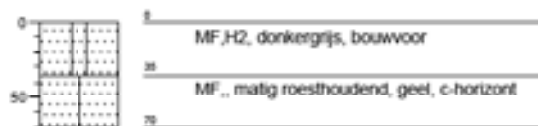
Boring I23

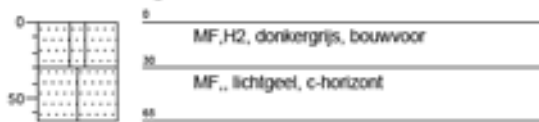
Boring I24

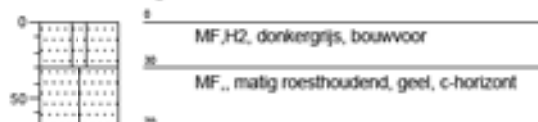
Boring I25

Boring I26

Boring I27

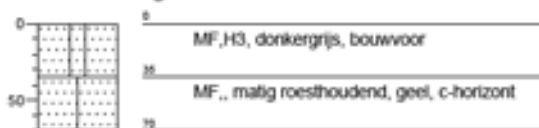
Boring I28

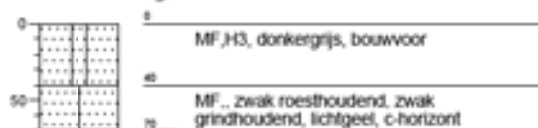
Boring I29

Boring I30

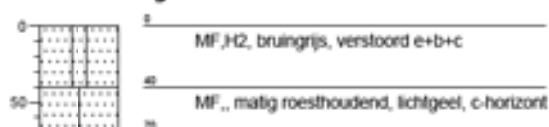
Boring I31

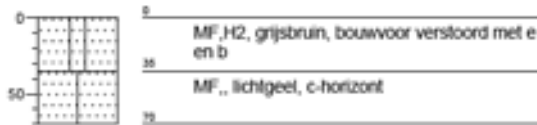
Boring I32

Boring I33

Boring I34

Boring I35

Boring I36

Boring I37

Boring I38

Boring I39

Boring I41

Boring I42

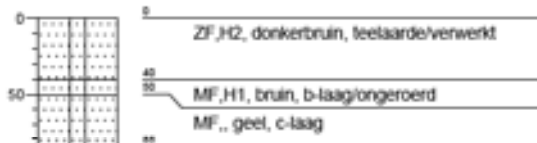
Boring I43

Boring I44

Boring I45

Boring I46

Boring I47

Boring I48

Boring I49

Boring I50

Boring I51

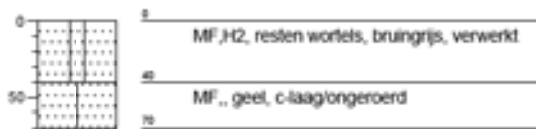
Boring I52

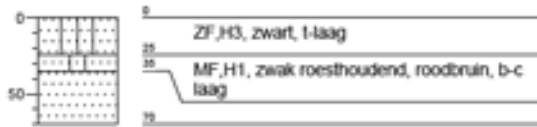
Boring I53

Boring I54

Boring J01

Boring J02

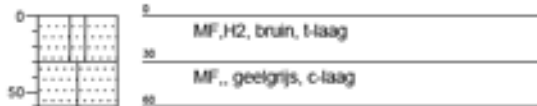
Boring J03

Boring J04

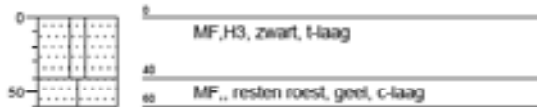
Boring J05

Boring J06

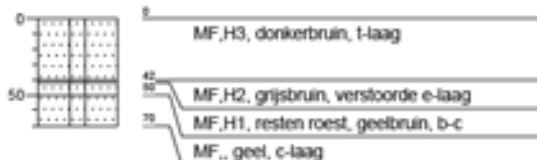
Boring J07

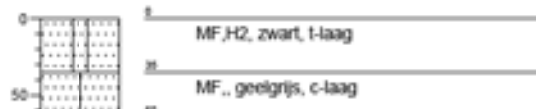
Boring J08

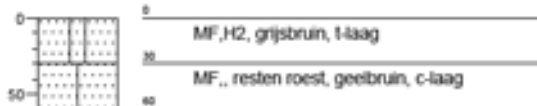
Boring J09

Boring J10

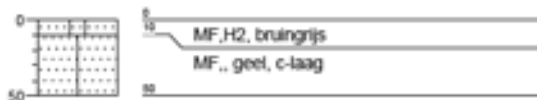
Boring J11

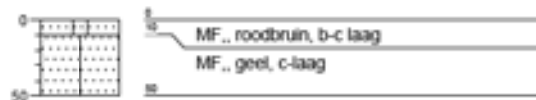
Boring J12

Boring J13

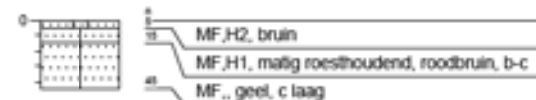
Boring J14

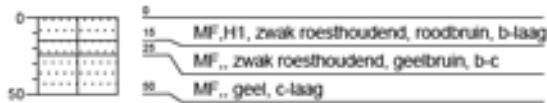
Boring J16

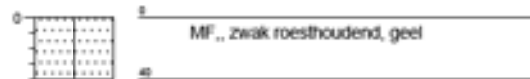
Boring J17

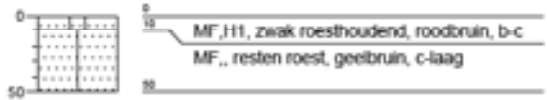
Boring J18

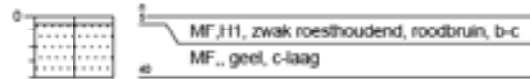
Boring J19

Boring J20

Boring J21

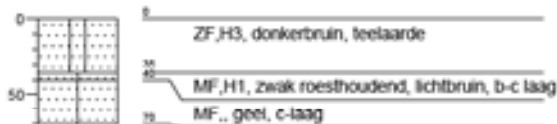
Boring J22

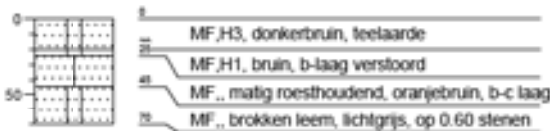
Boring J23

Boring J24

Boring J25

Boring J26

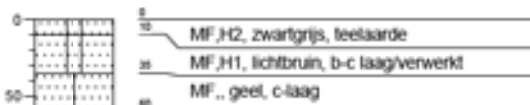
Boring J27

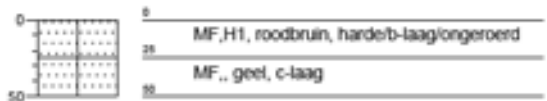
Boring J28

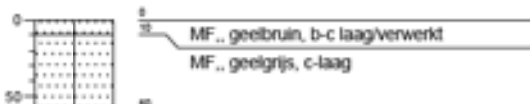
Boring J29

Boring J30

Boring J31

Boring J32

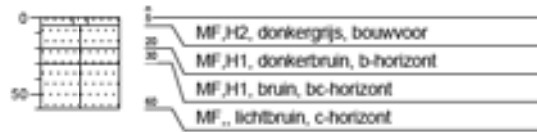
Boring J33

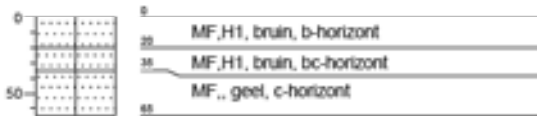
Boring K02

Boring K04

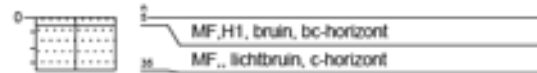
Boring K05

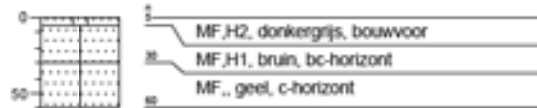
Boring K06

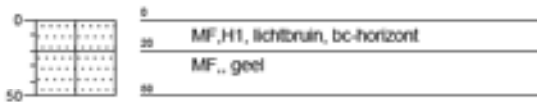
Boring K07

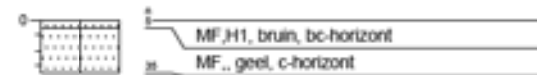
Boring K08

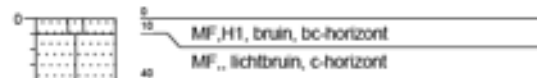
Boring K11

Boring K12

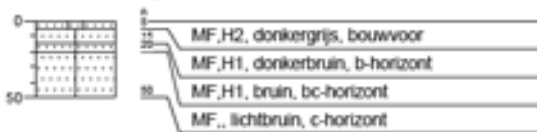
Boring K13

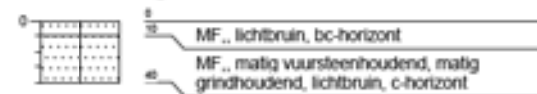
Boring K15

Boring K16

Boring K17

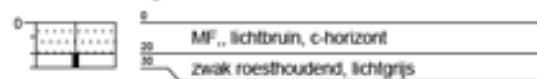
Boring K19

Boring K20

Boring K21

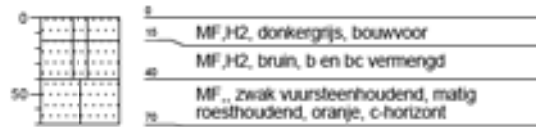
Boring K22

Boring L01

Boring L02

Boring L03

Boring L04

Boring L05

Boring L06

Boring L07

Boring L08

Boring L09

Boring L10

Boring L11

Boring L12

Boring L13

Boring L14

Boring L15

Boring L16

Boring L17

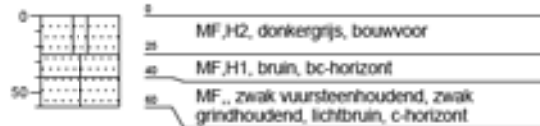
Boring L18

Boring L19

Boring L20

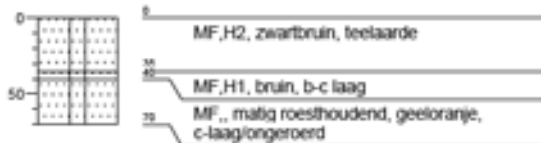
Boring L21

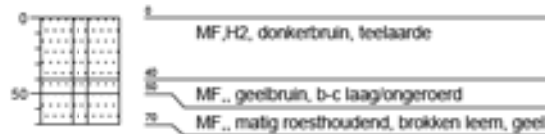
Boring L23

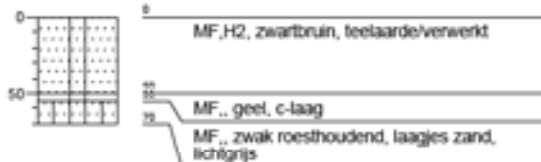
Boring L24

Boring L25

Boring L26

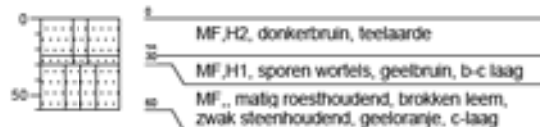
Boring L27

Boring L28

Boring L29

Boring L30

Boring L31

Boring L32

Boring L33

Boring L34

Boring M01

Boring M02

Boring M03

Boring M04

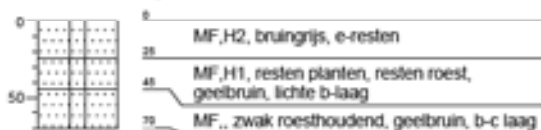
Boring M05

Boring M06

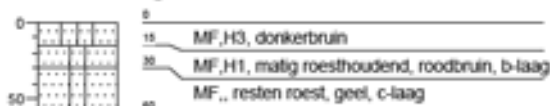
Boring M07

Boring M08

Boring M09

Boring M10

Boring M11

Boring N01

Boring N02

Boring N03

Boring N04

Boring N05

Boring N06

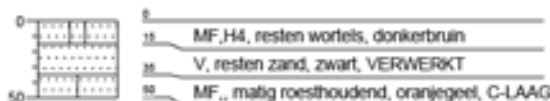
Boring N07

Boring N08

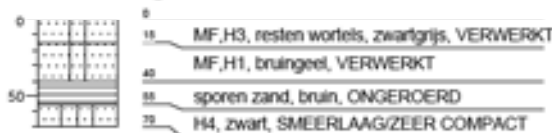
Boring N09

Boring N10

Boring N11

Legenda

Minerale sedimenten

Indeling naar lutumgehalte (delen < 2 µm)
(voor waterafzettingen)

	zeer kleiarm zand (0 - 3% lutum)
	matig kleiarm zand (3 - 5% lutum)
	kleilig zand (5 - 8% lutum)
	zeer lichte zavel (8 - 12% lutum)
	matig lichte zavel (12 - 18% lutum)
	zware zavel (18 - 25% lutum)
	lichte klei (25 - 35% lutum)
	matig zware klei (35 - 50% lutum)
	zeer zware klei (meer dan 50% lutum)

Veen

	veen
	kleilig veen
	zandig veen

Aanduidingen (gebruikt in combinatie met bovenstaande indeling)

Indeling van zand naar korrelgrootte

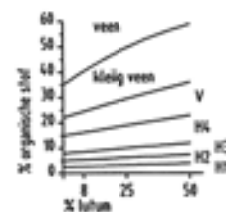
UF	uiterst fijn zand	(M50-cijfer	50-	105 µm)
ZF	zeer fijn zand	(M50-cijfer	105-	150 µm)
MF	matig fijn zand	(M50-cijfer	150-	210 µm)
MG	matig grof zand	(M50-cijfer	210-	420 µm)
ZG	zeer grof zand	(M50-cijfer	420-	2000 µm)

Indeling naar leemgehalte (delen < 50 µm)
(voor windafzettingen)

	zeer leemarm zand (0 - 5% leem)
	matig leemarm zand (5 - 10% leem)
	zwak lemig zand (10 - 18% leem)
	sterk lemig zand (18 - 33% leem)
	zeer sterk lemig zand (33 - 50% leem)
	zandige leem (50 - 85% leem)
	siltige leem (meer dan 85% leem)

Indeling naar gehalte organische stof

H1	humusarm
H2	matig humeus
H3	zeer humeus
H4	humusrijk
V	venig

geur

- geen geur
- zwakke geur
- matige geur
- sterke geur
- uiterste geur

olie

- geen olie-water reactie
- zwakke olie-water reactie
- matige olie-water reactie
- sterke olie-water reactie
- uiterste olie-water reactie

p.i.d.-waarde

- >0
- >1
- >10
- >100
- >1000
- >10000

monsters

- geroerd monster
- ongeroerd monster

overig

- ▲ bijzonder bestanddeel
- ◄ Gemiddeld hoogste grondwaterstand
- ≠ grondwaterstand
- ◆ Gemiddeld laagste grondwaterstand

www.grontmij.nl